

NAMIK KEMAL'İN “VAVEYLA” ŞİİRİNİN ÇÖZÜMLENMESİ

VAVEYLA

Nevha

I

Feminin rengi aks edüp tenine
Yeni açmış güle misâl olmuş
İn'itâfiyle, bak! Ne âl olmuş!..
Serv-i sîmin safâlı gerdenine
O letâfetle ol nihâl-i revân
Giriyor göz yumunca rü'yâma
Benziyor, aynı, kendi hülyâma
Bu tasavvur dokundu sevdâma
Âh böyle gezer mi hiç cânân?
Gül değil arkasında kanlı kefen!..
Sen misin, sen misin? Garîb vatan!..

Nevha

II

Bu güzellikte hiç bu çağında
Yakışır mıydı boynuna o kefen?!..
Cisminin her mesâmı yâre iken
Tutdun evlâdını kucağında
Sen gidersen bizi kalır sanma!
Şühedân oldu mevt ile handân
Sağ kalanlar durur mu hiç giryân?
Tende yaşıdan ziyâdedir al kan
Söyleyen söylesin, sen aldanma!
Sen gidersen bütün helâk oluruz
Koynuna cân atar da hâk oluruz

Nevha

III

Git, vatan! Kâ'be'de siyâha bürün!
Bir kolun Ravza-i Nebi'ye uzat!
Birini Kerbelâ'da Meşhed'e at!
Kâ'inâta o hey'etinle görün!
O temâşâyâ Hak da âşık olur
Göze bir âlem eyliyor izhâr
Ki cihânda büyük letâfeti var
O letâfet olunsa ger inkâr
Mezhebimce demek muvâfık olur
Aç, vatan! Göğsünü İlâh'ına aç!
Şühedânı çıkar da ortaya saç!..

Nevha

IV

De ki: Yâ Râb! bu Hüseyin'indir
Şu mubârek Hâbib-i Zîşân'ın
Şu kefensiz yatan şehîdânın
Kimi Bedr'in kimi Huneyn'indir
Tâzelensün mü kanlı yâreleri?
Mey dökülsün mü kabr-i Eshâb'a?
Yakışır mı sanem bu mihrâba?
Haç mı konsun bedel şu mîzâba?
Dininin kalmasın mı bir eseri?
Âdem evlâdı birtakım cânî..
Senden alsun mu sâr-ı şeytânı

NAMIK KEMAL

Şiirin Künyesi ve Konusu: Doksanüç Harbi'nin felaketleri Namık Kemal'e Arapça kökenli olan ve 'çığlık' anlamını taşıyan 'Vaveyla' adlı en meşhur vatan şiirlerinden birini yazdırmıştır. Namık Kemal bu şiiri Midilli sürgünlüğünde (1877-1882) kaleme almıştır. Şiirin ilk iki nevhasını Abdülhak Hamit'e 'Sahra' şiirine nazire yapmak fikriyle göndermiştir. Yeni şekillerle yazılmış, dil ve üslup bakımından değişiklik gösteren bu şiir yeni Türk edebiyatında güzel bir kadın şeklinde metaforize edilen vatan kavramını vurgular. Şiirde vatanın bir kadın, bir anne gibi kutsal ve hayat veren bir konumda olduğu dile getirilir.

Şiirin İçerik/Muhteva Açısından Çözömlenmesi

Başlık: Vaveyla (Ar. i.) » çığlık

Nevha

I

Feminin rengi aks edüp tenine
Yeni açmış güle misâl olmuş
İn'itâfiyle, bak! Ne âl olmuş!..
Serv-i sîmin safâlı gerdene
O letâfetle ol nihâl-i revân
Giriyor göz yumunca rü'yâma
Benziyor, ayni, kendi hülyâma
Bu tasavvur dokundu sevdâma
Âh böyle gezer mi hiç cânân?
Gül değil arkasında kanlı kefen!..
Sen misin, sen misin? Garîb vatan!..

Bilinmeyen Kelimeler:

fem (Ar. i.) : “ağız”

aks etmek (Ar. ‘aks + Türk. etmek, eylemek) : “yansımak, yayılmak”

İn'itâfi (Ar. i.) : “yönelme, meyletme” (burada yansıma anlamında kullanılmıştır.)

Serv-i sîmin (F. i.) : “gümüşten selvi”

letafet (Ar. i.) : “güzellik, hoşluk”

nihâl-i revân (Ar. i. nihle' den) : “yürüyen fidan”

Günümüz Türkçesiyle Kurallı Nesir Cümlesi:

Ağzının rengi tenine yansıyıp yeni açmış (bir) güle örnek olmuş. Yansımaya bak, ne kırmızı olmuş!.. Gümüşten selvinin rahat boynuna o güzellikle yürüyen fidan ol. Gözümü yumunca (o) rüyama giriyor, aynı kendi hülyama benziyor. Bu tasavvur sevdama dokundu, ah canan hiç böyle gezer mi? Garip vatan, arkasında gül değil kanlı kefen olan sen misin, sen misin?

Açıklaması:

Şiirin ilk bölümünde şair ‘vatan’ kelimesini tarif etmektedir. Vatanı bir kadın gibi tasfir eder. Vatanı somutlaştırarak kadının ağzı, teni olarak tasavvuf etmiştir. Kadının boynunun rahatlığından söz derken aslında vatanın en sıcak, en rahat yer olduğunu kasteder. Bu en rahat yere giden canlı bir varlık olmamızı söyler. Vatan kavramını somutlaştırdığı kadar da soyutlaştırarak rüyalarına girdiğini, hülyalarına benzediğini anlatır. Şair rüyalarından uyanıp gerçekle yüzleşir ve vatanının arkasında gül değil de kanlı kefen olduğunu görür.

Nevha

II

Bu güzellikte hiç bu çağında
Yakışır mıydı boynuna o kefen?!..
Cisminin her mesâmı yâre iken
Tutdun evlâdını kucağında
Sen gidersen bizi kalır sanma!
Şühedân oldu mevt ile handân
Sağ kalanlar durur mu hiç giryân?
Tende yaşdan ziyâdedir al kan
Söyleyen söylesin, sen aldanma!
Sen gidersen bütün helâk oluruz
Koynuna cân atar da hâk oluruz...

Bilinmeyen Kelimeler:

mesâm (Ar. ç. i.) : “cilt üstündeki küçük hücreler”

şühedâ (Ar. şehid’in çoğul şekli) : “Şehitler”

mevt (Ar. i.) : “ölüm”

giryân (F. i.) : “ağlayıcı, ağlayan”

Günümüz Türkçesiyle Kurallı Nesir Cümlesi:

Kefen bu güzellik çağında boynuna hiç yakışır mıydı?!.. Bedeninin her (bir) hücresi yarayken (sen) evladını kucağında tuttu. Sen gidersen biz kalırız sanma! Şehitlerin ölüm ile şen oldu. Sağ kalanlar hiç ağlamadan durur mu? Kırmızı kan tende yaştan fazladır. Söyleyen söylesin, sen aldanma! Sen gidersen (hepimiz) mahvoluruz. Koynuna (girmeye) can atar da müstahak oluruz.

Açıklaması:

Genel olarak vatanın öneminin anlattığı ikinci kısımda vatan kavramını yansıtan kadın figürü daha yüce olan anne figürüne dönüşür ve bedeninin her bir hücresi yara olan annenin yine de çocuğunu kucağında tutmasına yani fedakarlığına değinmiştir. Vatanın yüce bir değer olduğunu belirtmiş ve o olmazsa millet de olmaz düşüncesini göstermiştir. Şair vatanın bütünlüğünün önemine dikkat çekmiş ve bu bütünlüğe bir zeval gelmemesi için askerlerimizin mutlulukla şehit olacağını vurgulayarak Türk askerinin milliyetçilik, Türkçülük yönünü vurgulamıştır.

Nevha

III

Git, vatan! Kâ'be'de siyâha bürün!
Bir kolun Ravza-i Nebi'ye uzat!
Birini Kerbelâ'da Meşhed'e at!
Kâ'inâta o hey'etinle görün!
O temâşâyâ Hak da âşık olur
Göze bir âlem eyliyor izhâr
Ki cihânda büyük letâfeti var
O letâfet olunsa ger inkâr
Mezhebimce demek muvâfık olur
Aç, vatan! Göğsünü İlâh'ına aç!
Şühedânı çıkar da ortaya saç!..

Bilinmeyen Kelimeler:

Ravza-i Nebi : “Hz. Muhammed’in Medine’ deki Kabri”

Meşhed(Ar. i.) : “bir kimsenin şehit düştüğü yer”

temâşâ (F. i.) : “bakıp seyretme, zevkle, hayranlıkla seyretme”

izhâr (Ar. i. *zuhûr’dan*) : “belirtme, gösterme, açığa vurma”

muvâfık (Ar. s.) : “uygun, yerinde, münasip”

Günümüz Türkçesiyle Kurallı Nesir Cümlesi:

Git, vatan! Kâ’be’ de siyah(lara) bürün! Bir kolunu Hz. Muhammed’in mezarına diğerini torunu Hz. Hüseyin’in şehit düştüğü yere uzat! Evrene o şekline görün! O (zevk dolu) seyre Allah da aşık olur. Göze bir iz gösteriyor ki cihanda büyük güzelliği var. O güzelliğe leke sürülse de inancımca (şunu) demek uygun olur: “Aç, vatan! Göğsünü Allah’ına aç! Şehitlerini çıkar da ortaya saç!”

Açıklaması:

Şair vatan kavramını üstlenen kadının Kâ’be’de siyahlara bürünmesini (türbanlanması, çarşafa girmesini) istemiştir. Vatanın Kâ’be’ye doğru olduğunu vurgulayıp Müslümanların anavatanın Kâ’be olduğunu dile getirmek istemiştir. Vatanın kollarını kutsal mekanlara doğru atmasını istemiştir. İslami mekanların bizim asıl vatanımız olduğunu vurgulamıştır. Batı’yı ne kadar örnek alsak da asli olanın Doğu olduğunu unutmamamızı anlatmaya çalışmıştır. Hem manevi hem de coğrafi sınırlarını çizdiği vatani anlatırken şehitlik kavramını da vurgulayıp şehitliğin önemine atıfta bulunmuştur.

Nevha

IV

De ki: Yâ Râb! bu Hüseyin'indir
Şu mubârek Hâbib-i Zîşân'ın
Şu kefensiz yatan şehîdânın
Kimi Bedr'in kimi Huneyn'indir
Tâzelensün mü kanlı yâreleri?
Mey dökülsün mü kabr-i Eshâb'a?
Yakışır mı sanem bu mihrâba?
Haç mı konsun bedel şu mîzâba?
Dininin kalmasın mı bir eseri?
Âdem evlâdı birtakım cânî..
Senden alsun mu sâr-ı şeytânı

Bilinmeyen Kelimeler:

Hâbib-i Zîşân : “şan ve şeref sahibi, Allah’ın en sevdiği kul olan Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed.

mey(F. i.) : “şarap”

sanem(Ar. i.) : “put”

mîzâb(Ar. i.) : “su yolu, su oluğu”

sâr-ı şeytân : “şeytanın öcü, intikamı”

Günümüz Türkçesiyle Kurallı Nesir Cümlesi:

De ki: Allah’ım! Bu, mübarek Hz. Muhammed’imizin Hüseyin’idir. Kimi Bedr (Savaşı) kimi Huneyn’ (Savaşı’n) da kefensiz şehit yatanların kanlı yaraları tazelensin mi? Ashabın kabrine şarap mı dökülsün? Bu mihraba put yakışır mı? Şu su yoluna hac mı konulsun? Dininin bir eseri kalmasın mı? Âdemden gelen birtakım canı senden şeytanın öcünü mü alsın?

Açıklaması:

Şiirin son bölümünde şair vatan karşısında Allah’a seslenerek sorular sorar ve sorgulama içerisine girer. İslamiyet tarihi açısından önemli iki savaştan bahseder. Bedir Savaşı varlık-yokluk mücadelesi, Huneyn Savaşı ise bu varlığı sürdürme mücadelesidir. Şair sorduğu sorularla olabilecek kötü sonuçları dile getirir ve bu sonuçların tüm dini ve manevi değerleri götürceğini anlatmak ister. Allah’a hitap ederek ‘birtakım canının, şeytanın öcünü almasına izin mi vereceksin?’ diye sorgulamaya gider.

Türk edebiyatının gelişmesinde ve yenileşmesinde önemli bir isim olan Namık Kemal, bu şiirinde “vatan”, “hak”, “hukuk”, “hikmet” gibi kavramlara yer vermektedir. Vaveyla şiirini Abdülhak Hamit Tarhan’ın “Sahra” adlı şiirine nazire fikriyle yazmıştır. Bu şiirde vatanın önemi, yüceliği, fedakarlığı konularını işlemektedir. Biçim ve konu (öz) bakımından yeni Türk edebiyatına bağlı olan bu şiirde kadın alegorileri dikkat çekmektedir. Kemal eserde ‘vatan’ aşkının sessiz sedasız anlatılamayacağını ancak bir ‘çığlık’ şeklinde anlatılacağını vurgulamıştır.

Kemal, şiirde Türk askerinin milliyetçiliğine, vatanı içini mutlulukla ölebileceğine, savaşçı ruhuna değinmektedir. Bununla birlikte şehitlik kavramını birçok kez yineleyerek şehitliğin yüceliğini ve önemini anlatmak istemektedir.

Namık Kemal şiirde İslami öğelere yer vererek asli vatanımızın kutsal topraklar olduğunu belirtmektedir. Tanzimatla birlikte yüzümüzü ne kadar Batı medeniyetlerine

dönsek de dinimizin manevi ve tarihi unsurlarını kaybetmeyeceğimizi anlatmaktadır. Vatanın bütünlüğü hususundaki oluşabilecek kötü sonuçları dile getirerek Allah'a karşı sorgulama içerisine girdiği gözükse de aslında Allah'tan yardım isteyerek bu kötü sonuçları engellemesini diler.

Namık Kemal'in Vaveyla şiirinde bazı öne çıkan kavramlar, düşünceler şunlardır:

- 1. Vatan Fikri :** Namık Kemal'in şiirinde asıl konu vatanıdır. Vatan, Kemal için en değerli varlıktır ve ona olan aşkıyla yanmaktadır. Şiirde anlattığı vatan, fanatik bir zihniyetin değil, tam bir gerçeğin ifadesidir. Vatanı anne metaforu üzerinde yansıtarak cennetin ayakları altında olduğunu, hayat veren ve koruyan olduğunu ifade etmektedir. Vatanın kutsal topraklar olduğunu ve bu kutsal topraklar için gerekirse ölüneceğini vurgulayarak vatan fikrini bir çılgılığa dönüştürmüştür.
- 2. Milliyetçilik Fikri :** Şiirde açıkça telaffuz edilmese de hissettirilen bir milliyetçilik fikri söz konusudur. Batı'nın yanında İslami ölçütlerin de devam ettirilmesi bunun kanıtı niteliğindedir. Aynı zamanda şiirde geçen 'şehitlerin vatan için ölmekle şen olacağı' milliyetçilik kavramını vurgulamaktadır.
- 3. Hürriyet Fikri :** Namık Kemal için toplumsal ve ferdi hürriyet, özellikle fikrî hürriyet hayatındaki ana meselelerinden olmuştur. Bu şiirde vatan hürriyetinin önemine, bu hürriyete zarar gelmesi durumunda oluşacak dini ve manevi zararlara değinilmiştir. Vatan hürriyeti için şehitler verilebileceğini vurgulamaktadır. Bu durumdan da Türk milletinin başkalarının boyunduruğu altında yaşayamayacağı, kendi hürriyetleri için her türlü durumu göğüsleyebileceklerini söyleyebiliriz.

Şiirin Biçim Açısından Çözümlemesi

Vaveyla on bir mısralık dört kıt'a halinde söylenmiş bir manzumedir. Nazım birimi benttir. Aruz ölçüsüyle yazılmıştır. Namık Kemal bu şiirinde Recaizade ve Abdülhak Hamit'in kullandığı karışık kafiye düzenini örnek almış ve sarma (sarmal) ve düz kafiyei birlikte kullanmıştır. Şiirin kafiye düzeni *abbacdddccff* şeklindedir.

Namık Kemal'in şekil ve üslup bakımından Batı tarzı şiirleri arasında en ün kazananı Vaveyla şiiri olmuştur. Dil konuşma diline yaklaşmış, söyleyiş klasik üslûptan tamamıyla ayrılmış, canlı ve sevimli hale getirilmiştir. Lirik bir söyleyişle yazılan bu şiir kadın ve anne tasviri üzerinden vatanın anlatılması hususunda ilk defa Namık Kemal'le yol almaya başlamıştır. Şiirde kişileştirmelere, diyaloglaştırılarak anlatıma başvurulmuştur. Teşbihler ve istiareler bu şiirde kendini göstermiştir. Ünlem, soru gibi cümle şekillerine başvurularak mısra yapısını hareketlendirmek amaçlanmıştır.

Kaynakça:

Nihad Sâmi Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Târîhi II*, MEB Yayınları,

Ömer Faruk Akün, “Namık Kemal”, *İslâm Ansiklopedisi*, MEB Yayınları, İstanbul 2006, Cilt: 32, s. 361-378 .

Kenan Akyüz, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri*, İnkılâp Kitabevi, İstanbul 2015.

Ahmet Hamdi Tanpınar, *19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergah Yayınları , İstanbul 2012.

İsmail Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara 2016.